

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Novice izhajajo v Ljubljani vsak teden dvakrat, namreč v sredo in saboto.

Odgovorni vrednik **Dr. Janez Bleiwels.**

Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., scer 3 fl., za pol leta 2 fl. po pošti, scer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XI.

V sredo 1. junia 1853.

List 44.

Wrabce pitate in plevél sejete!

Tisti, ki so pred 3 leti vidili veličansko razstavo blaga in mnogoverstnih obertnijskih izdelkov in mašin v Londonu, se bojo še spomnili, da je pri nekterih mašinah zabavljiva podoba ležala. Na eni strani je bil namreč namalan lep in debel konj; zraven njega je ležala na tléh trohica tičjih košic; podpisanega pod podobo ni bilo nič drugega kakor ime „Angleško“. Na drugi strani je bil namalan konj, kterega je bilo malo več kot kost in koža; zraven njega pa je bila cela truma debelih, dobro pitanih vrabcev; podpis pod to podobo je bil: „Francosko in Nemško“, mi bi še pristavili „Slavjansko“. Te zabavljice so ležale pri nekterih večih in manjših mašinah, na kterih se žito na debelo melje. Kaj nek so pomenile omenjene zabavljice? Bomo kmalo povedali.

Če kdo kakemu angleškemu kmetovavcu pripoveduje, da pri njem doma, postavim, na Nemškem ali kje drugod, so tudi ljudje v kmetijstvu izurjeni, ga bo Anglež (Englander) kmalo ustavil z vprašanjem: „kolikšni del svojega zemljiša obdelujete s klajo?“ Naš kmetovavec bo premišljeval, kaj bi odgovoril, in čeravno misli, da je prav dobro odgovoril, mu Anglež zaverne: „to je slabo, — to je vse premalo.“ — „Pa mi imamo še senožeti“ — hoče naš kmetovavec popraviti svoj odgovor. „A — senožeti še imate! Kolikrat jih kosite?“ „Dvakrat“ — mu odgovori naš kmetovavec. — „Dvakrat le?“ — pravi angleški kmetovavec in kima z glavo. „Pa mi imamo tudi spašnike!“ naš kmetovavec nezadovoljnega Angleža tolaži. „Kaj, pri vas imate še gmajne?“ se začudi Anglež, da gonite živino stradati in gnoj trositi; Bog vam daj dobro!“

Naš kmetovavec sramote omolkne. Anglež poprime spet za besedo in dalje praša našega kmetovavca: „S čem kermite (futate) svoje konje?“ „Senó in ovès jim pokladamo.“ „Kaj mislite, da je boljši — praša Anglež dalje — ovès konju dajati kakoršin je, ali zdrobljenega?“ „Zdrobljenega ovsá — mu odgovori naš kmetovavec — pri nas nihče ne pozná.“ „Ne? Tak vi ne meljete ovsá konjem, in se bahate, da od kmetijstva kaj razumete. Pojte rakom zvižgat s svojim kmetovanjem, ktero ni vredno, da se kmetovanje imenuje. Vi le vrabce pitate in plevél sejete!“

Tako je govoril angleški kmetovavec. Če ravno preveč zaljubljen v svoje domače kmetijstvo, je Anglež prehudo zabavljajal kmetovanju družih narodov, se moramo vendar razun mnogih družih reči

tudi to od angleških kmetovavcov učiti: kako konje kermite.

Da mi konjem ovsá ne meljemo, nimamo drugega vzroka, kakor edino to, da ga naš starióče in očeta oče tudi nista mela. Tak vzrok pa ni piškavega oreha vreden! Če bi imelo le staro veljati, bi mogli tudi naši kmetje še dan današnji vole za rep vpregati, ker dostó tacih narodov v starodavnih časih je bilo, ki so vpregali vole za rep!

Konjem ovès mleti je pa velik dobiček, — kdor ne stori tega, pita vrabce in seje plevél. Bomo vidili: zakaj. (Konec sledí.)

Po kateri versti naj se o zidanju hiše posamezne dela opravljajo?

Preden se temelj izkoplje, mora kamnitno gradivo za podlago in temeljno zidovje na stavišu biti. Natanjko obdelano kamnje in opeke, če imajo pripravljene čez zimo ležati, je treba dobro hraniti, mokrine zavarovati, na vsaki način pa na stare dile, na slamo ali pesek položiti. Verh tega naj se opeke, ki od tal so mokrote se napile, nikdar ne porabijo u zunanje lege zidovja.

Prostor za staviše je tako oddeliti, da pripravljeno gradivo, kolikor je moč, prikladno je pri rokah, in da nikjer dovozu ni na poti.

Za mavto potrebno apno je treba tako zgodaj kot mogoče u veliki meri sí pripraviti, in koj ugasiti, ter ga u dveh jamah hraniti, ktere pomejnjavno se praznite in napolnite. O gasenju apna se mora pazljivo na to gledati, da vode se ne premalo, ne preveč jemlje. Navadno se enimu delu apna dva dela vode polagama prilivata, med tem pa se apno vedno premešuje. Pogašeno apno mora s peskam pokrito biti.

Ker gasenje apna veliko vode potrebuje, bo jako u prid, posebno pri večjih stavbah, žlebe napeljati od bližnje vodarne do gasiviša. Sploh je bližina vode za vso dóbo zidanja silne važnosti; če tedaj vode ni blizo dobiti, je neobhodno potrebno, štirno izkopati.

Nar pozneje do izpeljitve temeljne zidine morajo vse kamnarske dela ali potrebni obodi za duri in okna pozemja dovoženi in pregledani biti. O ravno tistim času mora tesarsko delo že toliko dogotovljeno biti, da po doveršitvi zidovja brez odloga stropnice se položiti zamorejo.

Ko je temeljna stavba izpeljana, se trami postavijo, kteri se vé da morajo iz suhiga lesa pripravljene in terpežni biti. Po tem se glavno zidovje enakomerno na kviško pelje, da se počasi vseda in

uterdi. Kar opék in peska pri zidanju ostane, naj se pod streho in na suho spravi, da se z njimi stropje nasuti utegne.

Ko je nadhiše bilo postavljeno, se krov naredi in pokrije: da hiša kakor hitro je mogoče od zgorej dežja se zavarje.

Po tem se kleti obokajo, za koje že pri temeljni stavbi potrebno podnožje je bilo postavljeno. Na dalje se dimniki iz krova izpeljejo, okrajnik zidu dostavi, in nasip na poprej posušene kletne oboke razprostrani.

Potlej naj se hiša popolnoma pokrije, podstrešje naj se podeská, za tím se stropje naredi, in stene se očedijo, se vé da kader zidovje je že precej suho. Prav skerbljivo naj pripravi se popolnoma posušeni sip na stropnice, ker le tako se vbrani zarašanje gob po lesu; posebno veljá to za nasipanje u pozemje. Ravno zato naj se pod ne položi prej, dokler očitiva stén ni popolnoma suha.

Za tem se vratne stene prevlečejo, duri nabijejo, oboknice vložé in stopnice napravijo, pri kterih delih se je vlažniga vremena ogibati. Poškodovane ali ne dovelj zadelane stene se ob tej priliki tudi popravijo.

Kader so stene suhe, se okna nastavijo in se zamorejo okinčavne dela (Dekorations-Arbeiten), kakor namazanje, slikanje itd. začeti. Zadnjič se postavijo peči.

Kuhinje, hrami se izdelajo, kadar med drugimi zidarskimi deli prikladna stanika se ponudi.

Ako ste dve poletji stavitvi namenjene, naj se o prvimi hiša pod krov spravi, pozimi pa debele tesarske dela doveršijo; o pomladi in poleti naj se pa sozidba popolnoma dogotovi. Pozimi se line s stari deskami zadelajo ali z opekami zamašijo, ali, če znotraj hiše se kaj opravlja, stranoma s pripravnimi okni previdijo, pa vendar tako, da zraku še neki prepelj je dovoljen. Nedoveršeno zidovje se mora z dilami ali tremi legami opek pokriti.

Sploh naj pa gospodar pazljivo gleda na to, da nova hiša je popolnoma suha, preden se on in njegova družina vanjo preselita. Vlažne stanjšča so nepokončljivi izvor vedniga bolehanja njih prebivavcov.

J. Š.

Občni zbor kmetijske družbe v Ljubljani.

(Dalje.)

Rejo goveje živine v Bohinju požlahniti, je nasvetoval gosp. predsednik: „naj bi se dal za pleme dober in bohinski živini primeren bik na Bistrice; zavoljo tega občnokoristnega namena je gosp. predsednik pri volji: lepega, dvé leti starega bika tirolskega plemena kmetijski družbi za majhen denar (50 fl.) prepustiti; kako bi se pa ta reč izpeljala, je rekel gospod predsednik, naj se popraša družbina podružnica v Radoljci, ktera naj izvé: kdo v Bistrici bi vzel omenjenega bika, ki bi ga kmetijska družba kupila, proti temu, da ga redí skozi 3—4 leta za pleme in da je njegovo, kar si bo bik po plemenu prisluzil; tarifa za to ima biti tista, kakor je v Bohinju navadna; kadar čez 3 ali 4 leta bik ne bo več za plemensko rabo pripraven, naj se prodá za 50 fl. tistemu, če ga kupiti hoče, pri kteremu je za pleme bil, — če ga on noče, pa kakemu družemu.“

Zbor je z zahvalo ti predlog gosp. predsednika poterdil, ki bo gotovo tudi Bohincem všeč, ker se jim ponudi lep bik za pleme; nadjati se je pa tudi, da ga bo kdo prevzel, ki ga bo po živinorejskih vodilih varoval.

Še nektere predloge je namenil odbor zboru predložiti, ktere pa, ker ne spadajo ravno v obsežje občnega

zborá, jih bo odbor po željah podružnic rešil in predložil višjim oblastim. —

Podružnica Kamniška je nasvetovala: naj se 4 veliki posestniki zavolj posebne sadjorejne pridnosti z očitno pohvalo počasté; tem je pridružil glavni odbor še enega gospoda v Ljubljani, in visokorodni gosp. deželni poglavar enega v Černomlju. Zbor je predloge enoglasno poterdil, in v oglasniku „Novic“ in nemškega „Ljublj. časnika“ so bili ti gospodje že očitno pohvaljeni, kakor tudi tisti 4 kmetovavci imenovani, ktere je zbor vredne spoznal, da se jim sreberna svetinja za pridno sadjorejno podela.

Denarničar kmetijske družbe in ud glavnega odbora gosp. Pregl je naznanil sedaj dohodke in stroške družtvine v preteklem letu, in prevdank dohodkov in stroškov za letošnje leto. Delavnost družbe je nar gotovši dokaz, da denarne pripomoči potrebuje, po kteri se zamorejo v prid domačemu kmetijstvu potrebne dela doveršiti, kterih je vsak družbenik deležen, ki družbo podpira.

Pri volitvi odbornikov za glavni odbor so bili g. Pregl, g. Samasa in g. Strupi, za ktere je postavljeni čas pretekli, vnovič z večino glasov izvoljeni.

Vsled družbinih postav so podružnice naznanile več mož, ki naj bi se izvolili za družbenike. Zbor je poterdil, kar so podružnice nasvetovala.

In tako je bil letošnji zbor končan. Gosp. predsednik je z zahvalnim nagovorom sklenul zbor ob pol dvéh.

Ne moremo pa tega popisa končati, da bi ne omenili prelepih furnirov za mizarje, ki jih je razpostavil gosp. Jarc, župan v Medvodah in ud naše kmetijske družbe. Ti furniri, kterih je po 18 iz pavca debele dile izrezanih, so kaj lepo blago in so ogledovavcem tudi po vsi pravici močno dopadli. Kdor jih hoče še viditi, naj jih pride ogledavat v pisarnico kmetijske družbe (v Sallendrove ulice).

Višnutova Kršna — Avatara

in njeni ostanki na rimsko-slovenskih spominkih.

Rasložil Davorin Terstenjak.

(Konec.)

Pa pojdemo nazaj do imena Devognata. Od pridavka ginana še je ostala slovenska beseda „gnana“, Verwandter (običajna v Serdišču), Namensvetter. Po boginji Devani so obljubile imena DIEVON, TEVINA (Devina), DEVSON (Devšon), DEVSA (Devša), ktere se na gradčkih kamnih najdejo. Ime Devson in Devsa najde se na gradčkih kamnih v latinsko prestavljeno BIRRAGO (*Muhar Gesch. der Steierm. I. stran 384*).

„Veleco. Cacurdae. et. Devsa. Ituli. f. conj. et. Angulato. fil. ann. X.

Bellatulo. Birragonis. fil. an. LXX.“

Angulata (od angulus, kot) pa najdemo na gornje-štajerskih kamnih še s slovenskim izrazom Cotaius, Cotalus. (Triebendorf zwischen Kač u. Murau. *Muhar 438.*)

Dalje še se Višnutu pridajate imeni 1. Kršna (*Vocabularium Amarasinha I. 1. pod besedo »Kršna«*) niger, in Kešava, crinitus, — primeri slovenske besede krško, to je, černo, krn, črn, in staroslovensko kasa, kasast, kosa, kosast = lasast, comatus. Po priimenu Kešava so nastale imena na rimskih kamnih CASIL, CASIVS, CASSIANVS (*Ankershofen p. 511, Muhar I. 426*), ktere se polatinčane najdejo pod imeni Comatus (*Muhar 427.*), Crispinus (*Ankershofen 520.*) Rodovine Kasian (v Pušavi, v Lučah) in Kosil (v fari sv. Kriza pri Lotmergu) in polatinčeni Krisperi (v Rogateu, v Celi) še današnji dan živijo.